

ALV 45 / Hum
87 10 31
1/16.

Embargo tot 31-10-1987,

14.00 uur.

Wijzigingen voorbehouden

Toespraak mr. Hans van Mierlo, fractievoorzitter D66,
Algemene Ledenvergadering van D66, 31 oktober 1987,
De Flint, Amersfoort.

Dames en heren,

Er is veel gebeurd in de politiek sinds ons laatste congres 8 maanden geleden - en veel niet gebeurd. En zoals u weet, beide categorieën horen tot de bespreekbare onderwerpen op een congres. Over de binnenlandse politiek zijn er zeer veel zaken, waarover ik in aanvulling op de Algemene Beschouwingen zou willen uitweiden - zowel van ideologische als van algemeen politieke en bestuurlijke aard, maar na enige aarzeling heb ik toch besloten om het merendeel van mijn bijdrage te wijden aan het onderwerp dat ik bewust, maar noodgedwongen geheel buiten de algemene beschouwingen heb gelaten. De buitenlandse politiek en met name de vredes- en veiligheidspolitiek. En wel om twee redenen. De eerste is dat ik mij ervan bewust ben dat we over drie maanden weer een congres hebben, in februari. Dan hebben we de

begrotingsbehandelingen achter de rug en hebben we misschien wat meer materiaal voor een evaluatie van het steeds meer van kleur verschietende beeld op het Binnenhof - ik zal er trouwens straks toch iets over zeggen -; de tweede reden is dat wat de wereldverhoudingen betreft een uiterst cruciale, gecompliceerde periode voor de deur staat, waarin verreikende beslissingen en ontwikkelingen zullen plaatsvinden, die de vredes- en veiligheidssituatie in Europa wel eens drastisch zouden kunnen veranderen.

En omdat D66 op dit terrein een relatief belangrijke rol vervult en op dit punt een hoge politieke herkenningsswaarde heeft, hecht ik er aan vanaf het begin een zo groot mogelijke communicatie over de ontwikkelingen in het denken tussen fractie en partij tot stand te brengen. Natuurlijk over en weer, met vandaag het accent op over.

Het is nu praktisch zeker dat er binnenkort een uitgebreid INF-akkoord tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie zal worden ondertekend, al dan niet op een topconferentie, en hoewel nu reeds de belangrijkste politieke vraag is: wat na INF ? - mag toch wel even stil worden gestaan bij het mirakel van het akkoord zelf en zijn mogelijke betekenis voor de toekomst.

Immers, niet minder dan acht jaar heeft het onderwerp onze buitenlandse politiek beheerst, niet alleen het handelen van regering en parlement, maar ook dat van onze partij.

Vrijwel meteen nadat het uitzicht op dit akkoord zich enigszins overtuigend had ontvouwd, ontspon zich een zeer Nederlandse discussie over de vraag wie het succes nu op zijn

naam mocht zetten. De NAVO in haar vastberadenheid om te plaatsens, of de vredesbeweging in haar verzet daartegen. Het is interessant te mogen vaststellen dat in dit geval beide partijen recht hebben op hun deel. Zonder de protesten en het bewustwordingsproces van de vredesbeweging zou er nooit een dubbelbesluit zijn genomen, maar een enkelvoudig besluit tot plaatsing en zou nooit de 0-0-optie in de doelstelling van het dubbelbesluit zijn opgenomen. Met andere woorden, zou er op afzienbare termijn geen sprake zijn geweest van een onderhandelingstafel.

Zonder de vastberadenheid van de NAVO-landen om uiteindelijk in eensgezindheid te plaatsens, zouden de Russen niet naar de onderhandelingstafel zijn gekomen en zouden de SS-20's op ons gericht zijn gebleven.

Deze dualiteit komt geheel overeen met de elementen van de paradoxen in de kernbewapening. Het is interessant te constateren dat de erkenning van die dualiteit altijd gezeten heeft in het standpunt van D66 dat waarschijnlijk om diezelfde reden door velen als onduidelijk werd ervaren.

Het sluiten van het akkoord is een absoluut unieke gebeurtenis in de geschiedenis na de Tweede Wereldoorlog en misschien wel in de hele geschiedenis. Het feit dat de twee supermachten de wereld laten zien tot iets anders in staat te zijn dan te bewegen op het klassieke ritme van de bewapenings-wedloop, kan van onschatbare betekenis zijn. Voor het eerst wordt een hele categorie van bestaande systemen uit de wedloop gehaald en voor het eerst is er sprake van kosten van ontwapening. Als de wereld er iets veiliger op is

geworden, dan is dat niet zozeer, omdat die wapens zelf er straks niet meer zullen zijn, maar omdat door de daad van de overeenkomst zelf aan beide kanten iets wordt verminderd van de politieke achterdocht die de belangrijkste oorzaak van oorlog is.

Derde grote winstpunt, dat verstrekkende gevolgen voor de toekomst kan hebben is dat voor het eerst het verificatieprobleem is overwonnen, dat voornamelijk uit ideologische overwegingen altijd het belangrijkste obstakel is geweest voor het tot stand komen van wapenverminderingssakkoorden.

Wanneer het akkoord getekend is, dan behoren die activiteiten die betrekking hebben op het specifiek voor kruisraketten gereed maken van Woensdrecht te worden gestopt. Wachten op goedkeuring door de Amerikaanse Senaat zou in politiek opzicht onverstandig zijn en in financieel opzicht is het geldverspilling. Men kan wel zeggen dat dat geld is van de Amerikaanse belastingbetaler, maar als we bedenken dat het West-Europa en Japan zijn die het Amerikaanse begrotingstekort financieren, dat voor een groot gedeelte wordt veroorzaakt door het gigantische defensiebudget, dan hebben we er zelfs een zijdelings belang bij dat dat defensiebudget niet nodeloos wordt belast.

Nu geeft het enige dagen geleden genomen besluit van de Amerikaanse Senaat om geen goedkeuring te hechten aan bepaalde uitgaven voor Woensdrecht ons goede hoop dat de Amerikaanse Senaat niet zal dralen met goedkeuring van het verdrag. Zou dat onverhoopt en onverwachts toch gebeuren

vanwege binnenlands politieke redenen, bijvoorbeeld in verband met de a.s. presidentsverkiezingen, dan verwacht ik ernstige moeilijkheden tussen de Verenigde Staten en de West-Europese landen. De 0-0-optie als doelstelling is ook een moreel commitment tegenover de plaatsingslanden en als de overeenkomst getekend is, dan dient men te beseffen dat de Verenigde Staten in morele zin niet meer alleen de eigenaars daarvan zijn.

Wat na het INF-verdrag. Er zijn drie terreinen. Een verdrag over een volledige kernproevenstop is uiterst wenselijk, behoort zelfs tot de mogelijkheden binnen afzienbare termijn en moet waar mogelijk worden bevorderd. Een verdrag over strategische wapens tussen de VS en de Sovjet-Unie is natuurlijk uiterst belangrijk, maar wordt voorlopig belemmerd door SDI. Europa is daar slechts zijdelings bij betrokken en dat voornamelijk via de complicerende factor dat wij er geen enkel belang bij hebben dat SDI tot stand komt. Ik zal de argumenten daarvoor niet herhalen. Zij hebben nog dezelfde kracht als voorheen. De echte prioriteit ligt voor de West-Europese landen bij het probleem van de conventionele bewapening.

Nu het nucleaire element in de oorlogspreventie wat is afgenomen, neemt het gewicht van de situatie in het conventionele vlak aanzienlijk toe. Militair wordt die situatie bepaald door twee gegevens: Een is dat er een ongelijkheid is in conventionele bewapening ten gunste van de Sovjet-Unie. Die moet niet overdreven worden, maar die is er wel en dat heeft ook Gorbatsjov zelf erkend. Het andere

gegeven is dat beide conventionele potentialen zich op een schrikbarend veel te hoog niveau bevinden. De combinatie van deze twee gegevens levert een gevaarlijke situatie op, als we hiertegenover de verkeerde houding aannemen.

Laten we voor ogen blijven houden, dat je met conventionele wapens - in tegenstelling tot nucleaire - echt oorlog kunt voeren, dat op dit moment het 10 tot 20-voudige van wat aan het einde van de vorige oorlog tegenover elkaar stond aan vernietigingskracht, nu tegenover elkaar staat, en dat conventionele evenwichten boven aanvalsniveau bitter weinig oorlogen hebben tegengehouden.

Vandaar dat onder de huidige omstandigheden - een vertrouwd begrip voor D66 - niet een verdere vermindering van tactisch nucleaire wapens in Europa de volgende stap behoort te zijn, maar het tot stand brengen van een conventioneel evenwicht op een aanzienlijk lager niveau. Zolang we dat niet hebben bereikt, kunnen we de nucleaire component in ieder geval niet missen. Of dat daarna kan kan men hopen, maar valt nu niet te overzien. De Nederlandse buitenlandse politiek moet in het bondgenootschap en de zich vormende Europese veiligheidskaders op deze prioriteit gericht zijn.

Het zou van groot gewicht zijn als we in de Nederlandse politiek consensus zouden kunnen krijgen over deze prioriteit, maar uitvoering van deze lijn zal sowieso veel ingewikkelder zijn dan zij lijkt.

De Partij van de Arbeid-fractie, waarvan men overigens de indruk heeft dat zij zoekt naar een andere opstelling in de

buitenlandse politiek dan voorheen, diende bij de Algemene Beschouwingen nog een motie in, waarvan de beeldvorming was dat de hoofddoelstelling na het INF-akkoord moest zijn het verwijderen van kernwapens uit Europa middels conventionele en nucleaire akkoorden. En juist omdat dat op dit moment niet de prioriteit is of hoort te zijn konden wij niet voor deze motie zijn.

Aan de andere kant zullen zich ook in ons land , maar vooral daarbuiten, tendenzen ontwikkelen die voornamelijk herstel van het conventionele machtsevenwicht zullen zoeken in een bijstelling naar boven. Als dat de overheersende houding wordt van het bondgenootschap, dan dreigt een nieuwe bewapeningsescalatie, die ik persoonlijk veel gevaarlijker acht dan de nucleaire, en dan is de functie van het INF-akkoord alleen geweest dat de ene bewapeningswedloop wordt ingeruild voor de andere, en zou je moeten betreuren dat het INF-akkoord tot stand is gekomen.

Er is een derde complicerende factor en dat is dat gelijktijdig het proces op gang moet komen van de totstandkoming van een Europese veiligheidsidentiteit binnen het bondgenootschap, die niet alleen moet voorzien in een veel grotere militaire en politieke samenwerking en integratie van strijdkrachten, maar die ook als gezamenlijkheid een groter aandeel zal moeten nemen in de Europese verdediging, corresponderend aan een onvermijdbaar geringer aandeel van de Verenigde Staten daarin. Voegt men hieraan toe de modernisering van het wapenarsenaal aan beide kanten, die door zullen moeten gaan

ook tijdens het proces van wapenonderhandelingen, en men krijgt - ook als we vasthouden aan de hoofdrichting conventioneel evenwicht op een veel lager niveau - een gecompliceerd beeld van de verschillende processen die een met elkaar strijdige lading bevatten. Het is bijvoorbeeld helemaal niet zeker dat in de komende jaren op de weg daarnaar toe de defensieuitgaven meteen al omlaag zouden kunnen gaan. Integratie en samenwerking leveren als zij tot stand zijn gekomen aanzienlijke besparingen op, maar kosten vaak extra geld tijdens de totstandkoming.

Maar de kansen om tot substantiële troepenreducties te komen en conventionele wapenvermindering, als het Atlantisch Bondgenootschap daar werkelijk naar streeft, zijn groter dan ooit tevoren. Voor de Sowjet-Unie is de gigantische troepenmacht, die zij in Midden-Europa heeft staan een loden last. Gorbatsjow heeft zich reeds enige malen op bezoek in de Satellietlanden laten ontvallen dat ze niet moesten denken dat die Russische troepen er nu eeuwig waren. Defensie-intellectuelen - die de Sowjet-Unie nu ook kent - maar ook Gorbatsjov zelf, speculeren voor het eerst in het openbaar op de mogelijkheid van een minimale defensie-conceptie. Die komt neer op: genoeg = genoeg en niet meer volautomatisch een schep erboven op als de tegenpartij dat ook doet. Als die conceptie door zou zetten, zou dat een revolutionaire verandering zijn en het is onze plicht om als bondgenootschap een politiek te voeren, die de mogelijke ontwikkeling van zo'n conceptie niet afremt, maar stimuleert, o.a. door door de bereidheid van een zelfde houding.

Als we beseffen dat conventionele wapens een direkte binding hebben met het tactisch nucleair geschut, en dat een evenwicht niet alleen bepaald wordt door aantallen en kwaliteiten, maar ook door de plaats waar de troepen staan, dan is de conclusie dat in Wenen, waar de onderhandelingen moeten worden gevoerd, veel meer aan de orde is dan alleen conventionele wapenreducties, dan is daar ook de nucleaire component en in feite de politieke landkaart van Europa. De verhouding van de Oostbloklanden tot de Sovjet-Unie en van de West Europese landen tot de Verenigde Staten.

En hiermede komt de tweede hoofddoelstelling, die het Nederlandse veiligheidsbeleid zou moeten hebben aan de orde. De totstandkoming van een West-Europese veiligheidsidentiteit binnen het Bondgenootschap. Gedurende bijna 15 jaar heeft D66 praktisch als enige politieke partij in Europa voor deze ontwikkeling gepleit als voor de hand liggend en noodzakelijk om het Atlantisch Bondgenootschap geloofwaardig te houden en de Europese integratie een reële kans te geven. Sinds Reykjavik is de gedachte dat er in die richting iets moet gebeuren plotseling gemeengoed geworden en in alle West-Europese landen in discussie.

Het INF-verdrag en SDI en de vermindering van het Amerikaanse aandeel in de verdediging van Europa, dat onvermijdelijk is, zal deze tendens versterken.

Hoewel de uiteindelijke integratie van het veiligheidsbeleid binnen de Europese Gemeenschap het meest wenselijke is, zijn de belemmeringen op dit moment te groot om het proces daar te

laten beginnen. Dat kan effectiever beginnen in de West-Europese Unie, waarvan Frankrijk, Duitsland, Engeland, Italië en de Beneluxlanden lid zijn. Over de manier waarop binnen de WEU de vorming van een West-Europese veiligheidsidentiteit gestalte moet krijgen is door de D66-fractie een nota vervaardigd, die door mij is ingebracht in het Comité Monet, een actiegroep van Europese politici, industriëlen en vakbondsleiders, die door de Europeaan van het eerste uur, Max Kohnstamm, weer tot leven is gebracht. Voor het eerst zit er beweging in het Europese denken.

De erkenning van een Europese verantwoordelijkheid en van een Nederlands belang, om zich daar niet aan te onttrekken zijn voor onze fractie de doorslaggevende overweging geweest om medeverantwoordelijkheid te nemen voor het zenden van twee mijnenjagers naar de Perzische Golf en de Golf van Oman. Het is jammer dat de WEU nog niet in staat is geweest om als organisatie een gezamenlijke gezamenlijke geïntegreerde eenheid te zenden. Daar is een vitale kans mee gemist. Toch is het winst dat een integratie met België mogelijk was, de bescherming van Engelse fregatten tot stand kon komen en een paar dagen geleden de samenwerking met de Italianen aan de orde is gekomen. We hebben van de regering geëist en ook toegezegd gekregen dat in de meer bedreigde gebieden als de Straat van Hormuz en de Perzische Golf alleen wordt gevaren onder bescherming van een fregat. Mocht de regering menen dit uitgangspunt te kunnen opgeven, dan komt er eerst overleg met de Kamer.

Er is ooit eens een minister in Nederland geweest - in 1866 precies 100 jaar voordat D66 werd geboren, die vrijwillig aftrad vanwege - zo formuleerde hij dat - "in het parlement gebleken geringe ingenomenheid met zijn beleid".

Dat waren nog eens tijden. Wanneer ik die situatie transposeer op het hele regeringsbeleid van vandaag, dan valt mij de magistrale zin te binnen, die Daan van der Vat, correspondent van De Tijd in Londen, kort na de oorlog neerschreef en die luidde "De Engelsen hebben de gewoonte met Kerstmis hun plumpudding in brand te steken, iets dat ze met al hun voedsel zouden moeten doen".

Geringe ingenomenheid met het regeringsbeleid. Laat ik met dit understatement maar het oordeel samenvatten dat eigenlijk Kamerbreed opklonk bij de Algemene Beschouwingen. Een oordeel dat als een ominieuze wolk boven het Binnenhof blijft hangen, terwijl wij inmiddels zijn begonnen met de behandeling van de begrotingshoofdstukken.

Niet dat ik de naieve suggestie zou willen doen dat er maar eens een minister moet opstappen of het hele kabinet. Volgens mij stapt er nooit meer een minister op en de tijd dat het parlement een regering naar huis stuurt, lijken we sinds de nacht van Schmelzer definitief achter ons gelaten te hebben. Maar een Kamerbreed gevoelen betekent dat het niet alleen kan gaan om verschillen in doelstellingen zoals de oppositie, ik zou haast zeggen per definitie heeft, maar dat het ook moet gaan om de uitvoering van doelstellingen waar men achterstaat. En dat is ook zo. Dat is zelfs voor de oppositie zo, en in ieder geval voor een partij als D66, die achter een

aantal doelstellingen van dit kabinet staat, maar daar te weinig van ziet terecht komen. Een paar voorbeelden.

De hoofddoelstelling in de werkeloosheidsbestrijding wordt niet gehaald, het centraal akkoord wordt niet gehaald.

De beheersing van de uitgaven loopt uit op een overschrijding van vier miljard, waarmee alle ruimte opgaat in de volgende begroting.

De decentralisatie blijft ver achter, de afslanking van de overheid: eergisteren is de minister van Binnenlandse Zaken met een Kamerbrede onvoldoende teruggestuurd.

De rechtshandhaving blijft voornamelijk een proces verbaal.

De minister van Justitie is naar de eerste plaats in de Troonrede geklommen en daar mag hij ook zitten, maar na vijf jaar verantwoordelijkheid dragen voor de rechtshandhaving zou het me niet verbazen als hij zich daarmee net zo vereerd zou voelen als ik, toen de meester in de zesde klas zei: kom jij maar eens vooraan zitten!

De zwakte van het kabinet zit niet in de gekozen doelstellingen, die kan men eventueel betwisten, maar dat is geen zwakte - die zit in de onmacht om ze te na te jagen, en de keuze van de middelen, in de prioriteiten die ze daarbij stelt, en dat is een werkelijk verschil met het kabinet Lubbers I, dat het ook niet makkelijk had, maar dat gaandeweg in de overtuigingskracht ten aanzien van haar eigen beleid groeide. En hoe dat verschil verklaard moet worden weet ik ook niet precies: het zijn door de bank heen dezelfde mensen, het is dezelfde coalitie, het is dezelfde premier met dezelfde kwaliteiten. Misschien is het gewoon uitgewerkt.

Het zou echter niet eerlijk zijn geen oog te hebben voor de problemen waar ieder kabinet, van welke samenstelling dan ook zou staan. Alle nationale overheden in de westelijke wereld worden geconfronteerd met beslissende gegevens, die aangereikt worden uit circuits waar ze buiten staan. De internationale geldwereld boven hen en de geïndividualiseerde maatschappij onder hen. In alle landen van de westelijke wereld heerst een ongebreidelde euforie van de vrije markt, met een toenemende onbeheersbaarheid over geldstromen, die hun gang gaan. De processen die zich daar afspelen hebben verstrekkende gevolgen voor de bewoners, niet alleen van de westelijke, maar van de hele wereld. En de blamage voor de westelijke cultuur is niet dat een nationale overheid daar geen grip op heeft, maar dat we niet in staat zijn een internationale beheersstructuur te ontwerpen, die wel een grip heeft op dat doldraaiende kapitalisme, dat internationaal steeds minder tegenkracht krijgt van de gebundelde factor arbeid, omdat die zich steeds meer individualiseert.

En hier raken we aan een aspect van dat andere proces, de individualisering, dat in z'n historische onvermijdbaarheid de hele politieke cultuur voor het gigantische probleem stelt van de aanspreekbaarheid. In onze cultuur hebben politieke partijen, maar ook vakbonden, zich altijd geadresseerd tot groepen, optelbaarheden, categorieën. Waar die door de individualisering verminderen of verdwijnen, ontstaat een communicatieprobleem en een vertegenwoordigingsprobleem. Zowel van de politiek naar de mensen toe, alsook van de mensen naar de politiek. Niet alleen behoeftes

individualiseren, maar ook het protest.

Dat is een nieuw probleem in alle democratieën, maar zeker in een land als het onze, dat zich voor de politiek een verzuilde structuur heeft aangemeten. Het is een probleem voor alle partijen, maar misschien voor de sociaal-democratie het grootst, omdat die naar haar aard het meest expliciet was aangewezen op de bundeling van het protest.

Voor het voortbestaan van de democratieën is het van vitale betekenis dat we een antwoord vinden op dit vraagstuk en ik denk dat D66 daar een belangrijke rol in kan vervullen. Niet omdat we het zoveel beter weten, of zelf géén last zouden hebben van dat probleem, maar omdat we 20 jaar gelden al in onze opvattingen, presentatie en adressering een deels bewust, deels onbewust voorschot hebben genomen op deze ontwikkeling. We hebben ons nooit gericht op speciale groepen, daarmee ook geen speciale banden gehad en ook onze staatsrechtelijke opvattingen reflecteren in ieder geval het bewustzijn van een naderende individualiserende maatschappij en een mogelijk antwoord van de politiek daarop.

Terug naar het Binnenhof.

Dať het kabinet zijn slagkracht kwijt is bewijst het steeds vaker. De gang van zaken rond de commissie Dekker over de volksgezondheid is er het meest recente voorbeeld van. De herinrichting van onze volksgezondheid is een van de belangrijkste operaties die de hoogste urgentie hebben.

Er is een aanzienlijke meerderheid in de Kamer voor uitvoering van de grondgedachte van een volksverzekering. Maar het Kabinet komt er niet uit en schuift het alsmaar voor zich uit.

Het is zijn innerlijke cohesie kwijt, zijn overtuigingskracht en zoals ik zei het maakt een uitgewerkte indruk.

Natuurlijk roept deze constatering het stil verlangen op naar een ander kabinet, maar helaas moet ik dat bekennen zonder grote illusie te hebben dat het er nu zou kunnen komen. De weg naar de alternatieven moet nog worden afgelegd het lijkt voorbarig daar nu al over te praten.

het over het alternatief zou gaan. Maar omdat het helemaal niet onwaarschijnlijk is dat er eerder verkiezingen komen dan in 1990, is het helemaal niet voorbarig en zelfs nog maar net op tijd iets te zeggen over de weg naar die alternatieven toe.

D66 moet naar mijn oordeel in principe bereid zijn om aan ieder kabinet deel te nemen dat qua beleid, uitstraling en gezag een vernieuwd alternatief is voor het huidige.

Dat gezegd hebbende doe ik een appel op de PvdA en de VVD zich hun verantwoordelijkheid te realiseren voor het feit dat zij de enige zijn in een gezamenlijke houding, die een einde kunnen maken aan de vanzelfsprekendheid, waarmee het CDA altijd aan de macht is en zal blijven, zolang zij hun houding niet wijzigen. En ik herhaal hier nog eens voor alle duidelijkheid dat het er mij niet om gaat het CDA persé uit de macht te houden, dat zou onzinnig zijn en niet democratisch, maar dat er een einde moet komen aan die nu 70 jaar durende vanzelfsprekendheid. Dat is in zichzelf een ongezonde situatie, die steeds ongezonder wordt.

Dat kan alleen maar als alle partijen - ook gaande een coalitie - het recht hebben en elkaar de ruimte geven om met elkaar - ook openlijk - in contact te zijn om te zien waar programmatische mogelijkheden en moeilijkheden liggen voor een eventuele coalitievorming. Nu heeft alleen het CDA dat recht. PvdA en VVD maken beide weer die spastische indruk als de dood te zijn het voortijdig misnoegen van het CDA op zich te laden.

Het zou nog iets anders zijn als er ideologisch onverzoenbare

tegenstellingen zouden bestaan, maar het vreemde is dat dat juist formeel door beide partijen wordt ontkend en dat alleen een dodelijke angst om uit het geveel te raken de toepassing van eigen uitgangspunten in de weg staat.

Velen zouden het misschien prachtig vinden als bij de volgende verkiezingen al een kabinet van PvdA, VVD en D66 qua beleid en mentaliteit mogelijk zou zijn. Maar zelfs als dat nog niet het geval zal zijn, en het CDA wederom in dat kabinet zal zitten, dan zal het nog een groot winstpunt zijn, als het nieuwe kabinet de vrucht is van een proces, waarin de andere uitkomst in principe ook mogelijk was geweest. Het feit alleen al dat er voor dat regerende kabinet een alternatief -ook zonder het CDA - denkbaar is, maakt het regeren al anders.

D66 zal zich inzetten om die procedurele weg begaanbaar te maken, maar we kunnen niets als er geen verandering komt in de politieke mentaliteit van PvdA en VVD.